

Häniläne pand kirja tähetlidüse-raamadu abipallõmisõ

Kae lk 2

Laanõ Triinu ja Platsi Marja-Liisa luukere Juhaniga Ameerikan

Kae lk 3

Kuis kunst ütte koolilast putut

Kae lk 4

Väreti Vana-Võromaa kultuuri lätide mano

Võromaa muuseum

Asukoht: 63.29-26.28N / Pikk 23-26
63.29-26.28N / Pikk 23-26

Võromaa muuseum

Asukoht: 63.29-26.28N / Pikk 23-26
63.29-26.28N / Pikk 23-26

Võromaa muuseum

Asukoht: 63.29-26.28N / Pikk 23-26
63.29-26.28N / Pikk 23-26

Võromaa muuseum

Asukoht: 63.29-26.28N / Pikk 23-26
63.29-26.28N / Pikk 23-26

Võromaa muuseum

Asukoht: 63.29-26.28N / Pikk 23-26
63.29-26.28N / Pikk 23-26

Võromaa muuseum

Asukoht: 63.29-26.28N / Pikk 23-26
63.29-26.28N / Pikk 23-26

Vana-Võromaa muuseumid om vahtsõnõ ütine kodoleht. Neli Vana-Võromaa muuseumi (Võromaa Muuseum, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaal-muuseum, Mõnistõ Talorahvamuuseum ja Karilatsi Vabaõhumuuseum) omma saanu vahtsõ ütide kodolehe.

Kodolehe aadrõs om vanavorumaamuuseumid.ee ja säält saa lihtsäge kätte teedüsse, määndsit näütüisi, oppuisi ja muid tegemiisi parasjago mi kandi muuseummõn nätä-tetä saa.

UL

Sükuskonvõrents põltsist keelist

Võro instituudi timahavasügüsenekonvõrents tulõ 31. rehekuul, teema om seekõrd «Põlidsõ keele ja kultuuri muutuisi aol».

Ilman käüman olõvidõ muutuisi huu kipõ kasuminõ pand küsüjä, kuimuudu nakkas tiidmälä tsihin argnõvin olo kõrdon käümä põltsidõ kiili ja kultuurõ käsi. Konvõrentsi iistvõtja tahtvagi luvva arotusõ, kuis muutuisiga harinõmisõ abil umma põlist kiilt ja kultuuri, umma hindätiidmist ja väärtüisi alalõ hoita, kuis saa tehnoloogia väikese keele ja kultuuri hääs tüühü panda.

Päättekandõ pidä konvõrentsil Tarto Ülikooli kliima-tiidüisi profesri Posti Piia, kiä kõnõlõs kliima muutumisõst: miä om täämbä ja miä tulõ hummõn. Ernitsa Enn kõnõlõs vadjalaisist, Weberi Tobias Kraasna maarahvast ja Bloklandi Roger meä keelest. Päävä tõsõl poolõl saa võro kiil kah tähelepandmist: kuis lätõ keelel Nõvvokogodõ aol ja midä arvasõ võro keelest parhillsadõ koolilatsõ ja oppaja.

Konvõrents om massulda, huviliidsil tulõ hinnäst kirja panda 27. rehekuus. Teedüst saa mano Võro instituudi kodolehe wi.ee päält.

UL

KÕNÕLO MUKKA*
VÕRO KIILT

VÕRO KEELE NÄTÄL
3.-9. MÄRDIKUUL 2025

VÕRO KEELEN OM VÄKE!

Võro instituudin (Tartu 48, Võro liin)

3.-6. märdukuul kellä 10–11 Terje Lillmaa jututunn „Midä hing taht“ kooli- ja latsialatsilõ ja 7. märdukuul jututunn „Kohe süä hisk“ suurilõ inemiisile.

3. märdukuul pääväl kell 18 rahvalauluõdak.

5. märdukuul kell 18 võrokiilne ja -miilne mälomäng. Teema omma kõüdedü Vana-Võromaaga.

Restoraanin Namm
(Kreutzwaldi 15, Stedingu maja, Võro liin)

6. märdukuul kell 18 reisiõdak „Juttõ kõgõ ilma päält“. Kõnõlõs Elisabet Raju, Ulvi Mustmaa, Marko Puksing alias Pluuto.

Kubija hotellin-luudusspaan

7. märdukuul kell 19 Kreet Rosin-Pindmaa romaani „Südamesosina saatel“ / „Südamesosina perä“ kaejadsi.

Kagukeskusõn (Kooli 6, Võro liin)

8. märdukuul kellä 13–15 savvusanna-lavvamängu lõunõtunn.

Hoja võro keele nädali tegemiisil silm pääl:

Võro Instituut
wi.ee

Rahvastiguregistrin tetti imäkeelevalik laembas

RAHMANI JAN

Minevä nädäli lõpust om rahvastiguregistrin võimalik eesti imäkeelega inemiisil valli imäkeeles täpsemb paiklik kiil, näütüses võro kiil. Säändse muudatusõ-ettepanõgi vei valitsusõ ette siseministri Taro Igor ja valitsus kitt tuu hääs.

«Ku ma siseministri ammõtilõ tulli, olõ mul meeleh, et sääne jama om rahvastiguregistrin, et määnestki foiniikia ja vanapärsia ja klingoni kiilt saa imäkeeles valli, a võro, seto, mulgi ja muid mi piirkundliidsi kiili ei saa,» tulõtas Taro Igor miilde. Nii naas tä uurma, kuis iks saanu uma keele imäkeeles märkmist kõrralda, ja tull vällä, et tuu om võimalik, ku statistigaammõtin klassifikaator kõrda tetä.

«Rahvastiguregistrin teedüse täütmine ei olõ niisama, et egäüts kirotas, midä taht. Tuud teedüst piät saama massinaga lukõ ja noid vahetõdas kah registride vaihõl. Sää piät uma kõrd olõma,» seletäs Taro.

Nii naksigi statistigaammõdi ja haridus- ja tiidusministee-riumi inemise muutust vällä tüütämä. Tiidläisi ettepanõkil lepüti kokko, et imäkeeles saa märki 12 Eestin kõgõ inämb

levenenüt paikkundlist kiilt: seto, võro, mulgi, tarto, saarõ, hiiu, muhu, kihnu, kodavere, kuusalu, lüganusõ ja jõhvi.

Edesi tull muuta vabariigi valitsusõ rahvastiguregistrin määriust. Taro Igor vei muudatusõ ettepanõgi valitsusõ istungilõ ja muudatus võetigi vasta. «Ma es piä pikki vaiõluisi pidä-mä. Veidükese küsti, et midä tuu ütuh tuu, kas tuu käänd midägi pää pääle. Seleti, et tuu om lihtsäle inemise hindätiid-mise määramine ja om normaalo asi,» kõnõlõs Taro.

Siseministri lõüd, et uma paikkundliku keele märkmine imäkeeles om innekkõkkõ tähtsä mi kandi rahva jaos. «Ma arva, et võrokõisi ja setodõ jaos tuu om suur asi, selle et meil om uma kiil alalõ ja hindätiidmist om kah tsipa inämb,» märgotas Taro Igor.

Päält tuu lõüd tä, et uma kiil tekütäs päällinan häätahtlist helevüst. «Ku näüsi seod muutust valitsusõ pressikonvõrentsil seto keeleh, sis tull hääd vastakostust ja mul om tunnõ, et tuu lätõ mõnõlõ inemisele süämele kühl. Ja ku kunagi Riigikogoh vabal mikrofonil umma kiilt kõnõli, näüsi eski opositsioonisaadigu hääskitmist üles. Mu meelest uma kiil kõüt kokko, mitte ei lüü eräle,» seletäs Taro Igor.

SISEMINISTEERIUMI PILT

Siseministri Taro Igor.

rahvastiguregister.ee/personal/personal-data

Valige isik

Minu andmed

Ütluspõhised andmed

Andmete esitamine on kohustuslik, kui andmeid ei ole või need on muutunud.

NBI Eesti emakeelega koos saab valida ka murdekeele.

Rahvus: eestlane

Emakeel: eesti: võro

Kuimuudu umma imäkeelevalikut rahvastiguregistrin tetä:

1) Tulõ minnä kodolehe rahvastiguregister.ee pääle ja hinnäst ID-kaardi, Mobiil-ID, Smart-ID vai EU eID abiga sisse logida.

2) Kurapoolitsõst tulbast tulõ valli «Minu andmed» ja säält alt viil kõrd «Minu andmed».

3) Ette tulõ teedüs, kon allapoolõ keriden om kotus «Ütluspõhised andmed». Sää om nupp «Muudan», mink pääle klõpsatõn tulõ muio hulgan ette imäkeelevalik. Päält valigu tegemist tulõ vaota nuppi «Salvestan» ja omgi tettü.

UL

Värski mõtõlusõ Võro-Seto (ja Mulgi) tähtraamatust

Nigu aamõn kercon tulõ 28. rehekuu päävä Lindora laadus vällä vahtsõnõ Võro-Seto täht-raamat. Timahavva om taa läbi tennü vahtsõndusõ ni velle-rahva mulgi omma kah kampa võedu. Nigu teedä, om täht-raamat esi üts kõrd aastan vällä antav aokiri, kost lõüd mõtõluisi, uurmistõid ja loomingut, tuud kõkkõ seekõrd võro, seto ja mulgi keelen. Näide mano om pant teedüs tulõva aasta-ga rahvakallõndri tähtpäivist ja tagasikaetusõ minevä-aastadsilõ umakultuuriga kõüdetüile tegemisiisile.

Seekõrd saa raamatust lukõ uurmiisi Vana-Võromaa rahva-perätest tandsokultuurist ja kirändüsest, a näütüses Seto mõtsavellist kah. Mitu nuurt inemist kõnõlõsõ pikembält umast lõütüst ammõtist – tõisi hulgan saava sõnna kipõabi-tohtri ja spektroskoopiaga tege-lejä füüsik. Loomingurubriigist lõüd Kuslapuu Kaisa ja Liiberi Robini luulõtuisi kõrvalt viil Lillaku Anti hirmujutu piiri-tagodõsõ Petserimaa hämärist nukkõst ja Vaaba Janeku lühkü pildikese seonuka elost. Kilda-kõisi umast pääväraamatust

mulgi läbielämiskeskusõ leti-naasõn tuu lugõja ette Õitspuu Hella.

Tähtraamadus sääd kokko Brauni Mihkli ja pildi tseh-kend Põlva juuriga Metsa Loona, kink animatsiooni-peräne stiil pand vana luv vahtsõst elämä. Täht-raamatut saa edimält osta Lindora laadu päält ja päält tuud neti-poodist umapuut.ee ja Võro instituudist. Välläandmist tugi Eesti Kultuurkapital ja Eesti Rahvakultuuri Keskus.

UL

Tähtraamadus kaas.

Padari Ivari: pankõ võro keele nädälis fantaasia tüüle!

Võro instituudi iistvidämisel peetas timahava kah märdukuu edimädsel täüsnädälil (3.–9.11) võro keele nädälit. Nädäli egäs pääväs om ette valmistõt mää-negi võrokeeline ettevõtminõ,

mink man saava huvilidsõ ütēn lüvvä. Võro instituudi direkt-ri Padari Ivari seletäs, et kuigi instituut edendäs nii vai naa aast-läbi võro kiilt ja kultuuri, sis võro keele nädälil nõstõtas keele-ga kõüdetüt viil esieränis esile.

Timahavadsõ võro keele nädäli hõigulausõ om «Võro keelen om väke!». Päält insti-

tuudi kõrraldõduisi tegemiisi tulõ nädäli joosul umakeelitsit ettevõtmiisi muialgi, esierä-nis koolõn ja latsiaidun. Võro keele nädälit peetas välānpuul Võromaad kah, näütüses Tar-ton Treffneri gümnaasiumin. Niisama saa harilikust inämb võro kiilt kuulda üleriigilidsen meediān.

A päält tuu või egä ettevõtõ, asotus ja inemine võro keele nädälit tähüstä. «Pankõ tüüle uma fantaasia ja mõtõ, midä põnõvat võinu võro keele nädä-lil uman keelen tetä!» kuts Padari Ivari üles ja lupa, et instituut saa häid mõttit nõvvo-andmisõga tukõ.

UL

Luukere Juhaniga Ameerikat avastaman

LAANÕ TRIINU

Periselt, ega Ameerikat saa-i avasta, taa om joba ammu üles lõvvet ja mitte Christoph Kolumbusõ, a põlissimeeriklasi puult, kiä sääl aigõ alustusõst pääle omma elänü. Om jo Manhattani nimigi peri näide keelest.

Nii et ku mi Marja-Liisa Platsiga ku raamadu «John the Skeleton» (eesti keelen «Luukere Juhan» juhtumised») autori New Yorki jõudsõmi, oll' tuu USA kõgõ tihtsambä elotusõga kotus paksult inemiisi ja maiu täüs ja meil tull' õnnõ kaia, kuis sääl hindälegi kotus lõüdä.

Tuu kotus oll' meile peris nigu kinni pantu, selle et minevä aastak USAn kirästuse Restless Books puult vällä ant luukere-raamat om sääl meile ja Eestile ni eräle Võromaa-lõgi kõvva kuulsust toonu. Kõgõpäält sai raamat USA raamadukogohoitjidõ üti-süse Batchelderi-nimelidse preemia ja no oll' raamat hää nimega avvohinna Kir-kus Prize finaalin noorõlõ lugõjalõ mõtõld kirändise hulgan. Meid kutsuti avvohinna kätteandmisõ pido-lõ ja Eesti Kultuurkapitali tugõmisõl sinnä jõudsõmi kah. Kaõs jõudsõ meid New Yorki galalõ kats kolmandatjako, selle et mi raamadu inglüse kiilde ümbrepandja Adam Cullen mika üten tulla es saa.

Tuu oll' küländ suur ime, et ütest väikust Euruupa riigist ümbre pant raamat avvohinnalõ esitedi, selle et kuus finalist valiti vällä 497 raamadu hulgast, miä

umakõrda valiti vällä kõigi minevä aasta USAn ilmunudõ raamatidõ siäst. Oll' uhkõ tun-nõ külh! Rõõmustimi tuu üle kah, et nominente hulgan oll' viil üts Euruupa latsiraamat. Tuu autor om nuur saami naa-nõ Moa Backe Åstot.

Tõimi Marja-Liisaga tsere-moonialt üten kõik mi katõ-gooria finaliste raamadu ja mõnõ olõmi joba läbi kah lugõnu. Pääavvohinna sai Kanada kiränigu ja kunstnigu Thao Lami väikeisile latsilõ mõtõld pildiraamat «Every-belly», miä kõnõlõs väiku lat-sõ pilgu läbi tuust, et egä kihä om illos. Kunstilidsõlt oll' tuu väega põnõvahe tett.

Mi ollimi väega rõõmsa, et üts võromaist kotussõvaimu kandva raamat nii mitmin riiken inemiisile kõrda lätt. Marja-Liisa ütelf perän avvo-hinnapito nii: «Mu arust kõnõ-lõs taa raamat surõlikkusõlõ näkko kaemisõst üte Lõunõ-Eesti perre silmiga. Ku mi kõnõlõmi surmast, kõnõlõmi periselt jo elost kah. Meile ant aig pand märkmä, kas ma elä tuud ello, midä taha. Taa om väega kõgõlinõ küsumüs.»

Ma ku teksti autor taha, et Eesti latsikirändise kauba-märgis nii Eestin ku välamaal jäässi edespite kah tuu, et mi usumi latsi mõistmist esi uma pääga filosoofiiliidsi küsumüi-si üle märki ja et hää ja intelli-gentne nali, võllanali kah, olõssi näile ku maiuspara.

Ollimi New Yorgin säidse päivä ja jõudsõmi kävvü viil Eesti majan külän ja uur-man, midä tetäs Skandinaa-via majan. Niisamatõ annimi raamadupuutõn allkirju ja trehvsimi Madli-Liis Partsi-ga, kiä om Eesti kultuuri-atašee USAn. Timä käest saimi teedä, ku tähtsä om

TÕEMÄE MAIVE PILDI

Kävemi kolmõn raamadupoodin raamatihe autogrammõ and-man ja näimi, et mi raamatut om egäl puul lihtsä üles lõüdä. Tan olõmi Marja-Liisaga Manhattanil mammut-raamadu-poodin nimega Strand.

kuultuuridiplomaatia ja kuis New Yorgin kultuurielo käü.

Samal aol oll' USA tuuril kuulsa Eesti ansambli Puu-luup. Hää miil oll' kesk suurt liina kuun üten plaadipoodin kontsõrti kullõlda. Kodo oll' sõski kah umbõlõ hää jõu-da ja kodoaknõst vällä kaiõn inemiisi asõmõl kitsi nätä ja uulidsalarmi asõmõl puu-lehti ja tuulõ ütit sümfooniat kullõlda.

New York oll' täüs hallo-ween'i-teemäliidsi ehtit. Egäl puul võisõ nätä maiu külge säetüid luukerri ja muud träani. Tuu taustal om peris andsak, et mi luukere-raamat ameeriklasiilõ õks nii esieräline tunnus. Eks taa vaih vast om tuun, et nimä pruukva kuntmihi ilostusõs, a mi seletämi tuu abiga suuri eloküsümüisi.

Kodolda vihmavarõtädi Times Square lähkün. Kõndsõmi timäst mitmõl kõrral müüdä ja sääl timä egä kõrd maga-si, sei ja elli. Vihmasao peräst om tä kõik uma vihmavaro-arsõnali tüühü pandnu.

Tütrik kirotusmassinaga Centrali pargin. «Küsü mu käest luulõtust!» om timä kohvri pääle kirotot. Küsüt ja tä trükk trükümassina-ga väiku annõtusõ liist tuu paprõ pääle. Eesti kultuuri-atašee Madli-Liis Partsi sõnnu perrä om New York väega kirändüssõbralik liin.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendusest.

Kolsar

Seol nimel om Eestin 105 kandjat. Nimest om Eesti perekunnanimeraadu käsi-kirän kirutanu Kallasmaa Marja, ma olõ tävvendänü.

Nimi panti õnnõ üten talun, Kambja kihlkunna Vana-Kuuste mõisa Tõõraste külä Klausse talun. No om seo kotus Igevere külä all. Nime kiräpilt 1826. aastaga hingle-lugõmisõn oll' *Kolsar* ja seo sai Klausõ Margus uma per-rega ni Margussõ veli Peedo uma perrega. Kallasmaa Mar-ja om paknu, et nime lõpp *-sar* tulõ sõnast *saar*, tuuga või nõun olla. Hingelugõmi-sõn 1834 ja keriguraamat in om nime kiräpilt *Kolsar*.

Nime edimäde poolõ *kol*-seletäs är Kambja personaal-raamat 1845–1881. Sääl omma priinimega *Kolsar* Kolga Jüri Margussõ ja Kolga Jüri Peedo perrätulõja. Näi-de esä Kolga Jüri oll' Kriisa talu sulanõ, a täl oll' nime kaudu kõüdüs sama mõisa Kolga talu vai Kolga kõrd-siga. Sugulust Kolga talun

priinime *Koller* saanu Kolga Jaaniga olõ-i suguvõsaurjil õnnistunu vällä selgitä.

Väärnime vällämärkmine käve arvada nii, et Kolga talun panti veidükese saksa muudu nimi *Koller*, kost sõna *kolk* tõnõ *-k* oll' vällä jätet. Kamb-ja kihlkunna nimetulõtust om uurnu Ernitsa Enn. Sõs võisõ nimeandjalõ tunduda, et tõi-silõ Kolga lisanime kandji-lõ **Kolksaar* ei passi panda, panõmi Kolsaar. A sõnna *saar* kirutõdi Kambja priinimmin külh *-sar*, näütüses Kodijärve Puusepa (*Puseppa*) lisanimest tett *Pusar* 'puusaar'.

Kõgõ tuntumb Kolga nime-ga kotus Vana-Kuusten oll' Kolga kõrts. Tuu oll' Võru-Tartu suurõtii pääl õkva inne kotust, kon tii käändse maisõ-maa päält Reola suusilla pää-le. Kolga kõrts jäi kolka, kohe mitu tiid kokku juusksõ, et üle suusilla ja Reola jõõ min-nä. No om sääl ammõtlikus kotussõnimes nallaka kõlaga *Gaasibaasi tee*.

Eestistämisel kiäki Kolsari nimme är muuta es taha, võt-ta niisamatõ mitte. Kõgõ roh-kõmb Kolsariid eläs no vanal Võrumaal Põlva maakunnan, kuigi nimi tegüsi tükükene maad põha puul.

SAARÕ EVAR

Vigurivändäst veli

Veli om must viis aastat va-nõmb ja oll' sis kolhoosin trak-torist. Ma käve põhikooli vii-mätsen klassin. Sõidi egä päiv bussiga kuuli. Kotost bussi-piätüste oll' vähä alla kilomeit-re. Ütskõrd mõtli, mille taa kooli-kott nii rassõ om. Koolin naksi kotist vihku vällä võtma ja näi, et kotin olle üts ruskasuuru kivi kah. No muidoki vele tüü.

Kõrd lämmis imä hummo-kus õdagudsõ kardohka panni pääl är ja mullõ nä sukugi es miildü. Tsusksõ iks näid kahv-liga taldregu pääl. Veli ütelf, et ku ma ei süü, sis läävä kardoh-ka mukka kuuli üten. Ma es arva tuust ütölusest midägi.

Lätsi kuuli. Edimäne tunn oll' mata. Naksi raamatut ja vihku kotist vällä nõstma, nii sattõ lavva pääle hummokunõ kardokidõ süümise kahvli kah. Õnnõs ilma kardohkilda. No sis saiva kõik klassin naarda.

Üts talvõhummok, ku välän olle 23 kraati külmä, es piä algklassilatsõ kuuli minemä, a mi, suurõmba, iks pidimi. Mu talvõsaapa olli är kulunu ja es piä lämmind. Mõtli, midä tetä. Veli ütelf, et pandku ma timä vildi jalga (nr 43), sis ei nak-ka külm. Ma es taha panda, et kõik nägevä mu suuri vilte. A veli aiõ iks pääle ja lõpus ütelf,

RAHMANI JANI PILT

Belarus ja lumi. Illustriirvä pilt hulga illatsõmbast aost.

et and mullõ kats ruublit, ku õdagu kodo tulõ.

Kõndsõgi sis kroobat-kroo-bat noidõ ärsõkutuisi viltega bussipiätüste. A bussi säändse külmäga es tulõki. Tõsõ latsõ kah oodiva. Et tujo oll' hää ja hirmssa iso oll' kuuli minnä, naksimi jalaga astma. Kooliti ol' pia säidse kilomeitret pikk.

Poolõ tii pääl jo kaivaõ nii üts ku tõõnõ, et jala külmehtäse. A mul oll' hää lämmi, kuigi kõnd-minõ oll' kehvä. Noid rasõhit vilte andsõ hindäga üten vitä.

Õnnõs õdagu kodo tullõn buss joba sõitsõ. Koton sai vele käest sis uma kats ruublit kät-te, esi mõtli, et veidü kül taa pikä kõndmisõ pääle.

Päält tempõ oll' velel pia egäs pääväs vahtsõnõ nali kõnõlda. Ei tiä, kost tä noid nii pallo leüdsõ, vai luulõf esi mano.

Tuu talv oll' nii pallo lummõ, et vele Belarus jäi moro pääle lummõ kinni. Lätõ sis ja tõi tüükua mant lindi. Kamand minno Belarussi pääle ruuli hoitma ja tõmmaõ tuu lindiga lumõst vällä. A kuis kattõ trak-torit kõrraga tagasi viiä? Veli es viisi taa lumõga inämb mitu kõrda kõndi kah.

Sis pidi ma lindi pääle mine-mä. Veli ütelf, et tollõ massina juhtminõ om väega kerge: tulõ tõmmada todapuulsõst kang-i, kohepoolõ sõita tahat. Esi istõ Belarussi ja sõitsõ iist mine-mä. Ma naksi lindiga sõitma. Tõmpsi kang-i ja traktor naas õigõ kipõstõ püürdmä. Mul hirm naha vaihõl. Tõmpsi tõist kang-i, sis käändse tõsõlõ poo-lõ. Kuigimuudu ma iks tüükua mano jõudsõ.

Perän tullimi jalaga kodo poolõ ja kül sis veli, vana vi-kurvant, naarsõ, ku mu lindi jälgi näkk. Nuu olli iks ütest tiiveerest tõistõ. Ku ma küsse, mille tä iist är sõitsõ, ütelf, et kohe mul iks olnu võlssi sõita, tii lagja ja nurmõ katõl puul. Õnnõs es olõ tuul aol viil katõl puul tiid eurokraavõ.

URMI AILI

Kunsti pututus

KÜRSA ERE

Olõ kasunu ja koolin käünü Võromaa alõvikun. Koolin teti muusikat, koorilaul olf avvo seen. Kunstiga olf kõüdüssit veidemb, õnnõ mõnõ ütsigu ettenättü tsehkendamise tunni ja ütiskunnalõ pasligu pildi kooliraamatin. Kunstinäütüsi kõrraldõdi suurõn liinan ja sinna olf maakotusõst harva asja.

Tuud inämb omma imes panda kunstiga kõüdüssen elolõ tsihti andnu nuurpõlvõ läbielämise. Üts sugulanõ, kiä elli pääliinan, olf kunstnik, haridusõ saanu ERKIn. Suvõl haardsõ provva tihtsäle hõngu Võromaal ja timäl olli pääle tõistsugutsidõ rõividõ ni vällämaa määripotsikidõ alasi ütten pintsli, õlivärmi ja molbert (värmikast). Sugulanõ pindseld minost sõsaraga põrmandupapi pääle suurõ näopildi. Pidimi tükk aigu rahulistõ paiga pääl istma. Modellis olõminõ olf maalatsõ jaos esieraline oppus.

Ütel kinäl suvõpääväl kutsõ provva minno, latškõist, ütten: timä lätš mäe pääle maad maalma. Meelen om illos ilm: päiv paistu, põlvõkorgunõ hain silesf tuulõ taktin siiri, kunstniguimänd maalsõ lapikõist suvitsõst Võromaast. Tuu suvõpääva valgus, õlivärmi hõng, värmikast ja pildi tsehkendamise aig jätse jäle terves elos – tuu olf kunsti pututus.

Meelen om, et suvõkülaline lugi raamatut suurõst kunstnigust Paul Cezanne'ist ja olf tuust hõisun. Ma es olõ Cezanne'ist midägi kuuldnud,

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

kulssi kunstijuttõ, suu vallahõ. Sai arvo, et tõistmuudu elo ja olõk om must valgusaastid takan. Tuu miäki tundu tõtõstõ imeperäne ja põnnõv.

Ku olli joba keskkuuli jõudnu, trehvisi lugõma Irving Stone'i raamatut «Elujanu. Jutustus Vincent van Goghist». Raamat vaesõst kunstnigust rapuf minno hengepõhiani. Ellä süamehelü perrä, ku tunnus, et kõik ülejäanü ilm om sullõ vasta, pitä ammotit, miä leeväpalakõist lavva pääle ei tuu, luvva läbi hindä henge, selle et tõisildõ ei saa ja ei mõista – elo hinnaga. Tuu olf tõist kõrda, ku kunst minno tõtõstõ süüväle putuf.

Sõs, koolilatsõn, es mõista ma unõngi nätä – tulõ aig ja ma saisa Amstõrdamin uhkõ muuasõumi ussõ takan kümnnide tõisi

inemiisiga, et kaia lähküst suurõ kunstnigu pilte, miä nüüdsel aol masva kümnit miljonit. Sääl läükmä lüüdüisi ja kõvva kaitstuisi klaasõ takast sai kaia, kuis täambädsel pääväl ilma kuulsas saanu kunstnik pilte maalsõ, uuri ekä pintslijuunt ja kõkkõ muud kunstnigu elo ja luudu kotsilõ.

Van Goghi muusõumin olõ ma mitu kõrda käünü ja alasi mõtõlnu anniga inemise esierälidest saatusõst, kuis aoga läävä asä tõsõs. Olõ märgotanu asjo ja kunsti väärtüsst ni häädüsst nii uman aon ku aoluun, luumisõst ja luudust. Millest kunst sünnüs, kas elämisest ja ärtundmisõst vai vaivanägemisest?

Säält aastidõ takast, suvidõ Võromaa mäeküle pääl alannust muusa pututusõst, jõudsõ

ma küländ vanan iän ärtundmisõni ja ütäl hääl pääväl võti kätte õlivärmi ni pitsli ja naksi suurõ himoga esi pindseldämä. Olli aastit süämen hoitut suuvi värvega esi midägi luvva alla vaotanu ja hindä iist är käknü. Ku luumisõ vägi vällä pääsi, pindseldi ma täüs suurõ vineeri, vana kapstapüti kaasõ ja lavvajupi. Pilte pääle jõudsõva muu hulgan perre vana saapa-paari, miä olli inemiisi pikält tiinnü.

Ku jalavarjõ ja kõkkõ muudki olf jo tükk aigo pindseldet, trehvisi sõrmitsõma muusõmist ostõtet Vincenti maali-raamatut ja löüdsõ säält timä pildi vanast saapapaarist («A pair of shoes») aastast 1886. Kunst om innekõkkõ ärtundminõ, mõtli ma sõs.

joba ussõst. A nä es jätä perrä ja ma pidi tuud pilti nägemä egä päiv, ku tüül olli. A ma es üttele müüdä minneh sõnnagi.

Peräkõrd küsse mehe käest, kas tä om miis vai ei, ku kavva ma seod nalla piä nägemä. Hädädsõ näoga miis vasta, et ei saa midägi tetä, ku kolm kangõt maanaist sällä takast mano kargasõ. Näide jaos olf tuu suur nali, midä tetti pikkä aigo mino kiusamisõs.

SIRKA

Inemise- ja tõpratohtrõ

Mu miis om tõpratohtrõ. A ma tüüti pundin, kon olli õnnõ naasõ.

Üts tüüseldsiline olf kipõstõ abielonaasõs saanu. Tuu käve nii, et ütš kirurg olf saanu Mehkhikolõ tüüle, a nõudminõ olf, et tä ei tohe vallalinõ olla. Kutsõ sis kirurg ütõsiga ilosa ravialodsõ trehvämä ja tegi selges, et tulõ kipõstõ abiello astu. Naanõ hiilas ja kätsäf meile

tüü man, ku häste täl elo län-nü om. Pulmapidol istõ tuu arst üleolõva olõmisõga, es viska nalla, mugu sei ja jõi hoolõga. Mu miis Priidu om vällä koolitõt, tuu naaruf sis esi naisi. Arotimi ilmaasjo ja Priidu küsse: «Kas tiiäti, mis vaih om eläjä- ja inemisetohtrõ?» Kiäki es tiia. «Tõpratohtrõ ei saa umma ravialost kossi,» olf vastus.

Havvanõ vaikus tulf üle ruumi maaha.

RAUDKATSI ENE

Kius tüü man

Olli nuur 18aastanõ abielonaanõ, tüüti telegraafih. Mu tüü olf viia vastavõedu kirä postiosakunda, koh tüüf mu miis kah.

Säält osakunnah olli kolm igäväst vântä naistõrahvast. Ku nä kuuli, et ma tulõ, touksiva mu mehe sortmisõlavva pääle pikäle ja naksiva täl pükse maaha tõmbama. Miis rüükse, et jätke perrä, mul naanõ tulõ

Panõ' pildi ala' õigõ sõna ja otsi' üles, määnest hellü tuu elläi vai tsirk tege!

hauk, hirn, hopõn, kaagatas, kana, kass, kikas, kirg, kits, kruuks, kunn,

lammas, lehm, määg, mäkätäs, müüg, njaug, pini, rõhk, tsiga

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joo-sul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee

vai postiga:

Uma Leht,

Tartu 48,

65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva

Võro instituut

ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastussõ:

1. Harak om tsirk.
2. Kiholanõ om putuk.
3. Petäi om nõglapuu.
4. Viinamari om puuvili.
5. Eelevant om vällämaa elläi.
6. Kunn om katõpaigaelläi.
7. Karikakar om liil.
8. Jalgratas liigus inemise jõul.
9. Raud om metall.
10. Kärbläsesiin om kihvtine.

Avvohinna saa

TUISU SANDRA Põlvast.

Al, mäene pilt

Seokõrd om nalapilt joonistõt kunstmudsu Al abiga.

Valimisõ omma sälä takan ja volikogost vällä jäänü kandidaadi juuskva egä rojo umma kodo!

Tossu Tilda pajatus

Hää kellätundja

Ku ma lats olli, olli meil sügüse karohkavõtmisõ talgu. Talgilõ tulf tsipa kavvõmbast ütõ esimuudu Manni kah uma tütre Maiega. Maie olf tütrigulats ja nä es olõ säält kandin põlidsõ, olli nigu varupaika otsman vai nii. Manni es olõ määnegi tüüinimine kah, tä tahtõ tüü man rohkõmb juttu aia.

Suurõ inemise lätsi tüüle ja Maie tuudi õigõ pia tõisi latsi mano mi vanaimä hoolõ ala, selle et täl naas põllu pääl suuri inemiisi juttu kullõldõn ikäv. Maie tiidse hulga lorilaulõ, näütüses «Olen vaene Vene-maa kolhoosnik», ja opas noid meile kah. Egä kõrra ao takast juusksõ tä vällä, säädse käe silmi pääle ja kai päävä poolõ, kas jo pia lõunaaig kätte jõud. Tä mõistõ küländ täpsele är üteldä, pallo kell parasjago om.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Aig talvõ tulõkis

Ma kuuli raadiost, et seo nädälivaihõ käänämi kellä jälki üte tunni jao taadõpoolõ. Tuud piät tegemä külh vanõmba inemise. Nuuril inämb säändsit tseieritega kelli olõ-i. Nä eski ei mõista inämb säändse kellä päält aigu kaia. Nutikellä käändvä hinnäst esi õigõs, ütõ vanaaolinõ käsituumõistminõ nakkas jäl är häömä.

MUDA MARI

Telli Uma Leht!

Telli saa:

tellimine.ee/umaleht, tel 617 7717.